

KILA

OMGIVANDE LANDSKAP/SIKTLINJER

Kila kyrkby ligger i Sala kommun i östra delen av Västmanlands län. Kyrkan ligger i ett markerat höjdläge och är mycket framträdande på håll över det omgivande öppna slättlandskapet. Strax väster nedanför byn passerar riksväg 56 mellan Sala och Västerås. I området finns lämningar från stenåldersboplatser och gravar från vikingatid.

VÄGNÄT/STIGAR/VATTENDRAG

Lillån rinner genom socknen i nord-sydlig riktning. Väster om kyrkbyn följer den stora landsvägen ån. Idag är det väg 56 och sträckan är utträtad under 1900-talets mitt. Den äldre vägsträckningen är till största del bortplöjd sedan 1970-talet. Från kyrkan och rakt västerut finns rester efter en äldre kyrkväg med björkar i allé. Den har troligen fortsatt över åkermaken mot Tullsta. Från 56:an och kyrkbyn mot sydöst går "Kilaslinken", en äldre landsväg. Intill vägen i anslutning till hembygdsgården finns vägmärken. Möjligen har stenarna flyttats dit i samband med hembygdsföreningens etablerande.

KYRKAN, DESS PLACERING OCH BYNS UTBREDELSE

Kyrkan i Kila uppfördes år 1300. Det fanns troligen en träkyrka på platsen redan på 1100-talet. Den nuvarande kyrkan präglas av en genomgripande restaurering från slutet av 1700-talet.

Vid "Kapellbacken" i byn Lånsta 5 km söder om Kila kyrkby finns lämningar efter ett kapell med rester av en bogårdsmur. Tegel-, kalkugns-, smidesrester samt flera husgrunder finns i anslutning till platsen. Ett minnesmärke finns vid platsen. Intill finns rester av den äldre landsvägen mellan Västerås och Sala.

Bebyggelsen i Kila kyrkby består av kyrkbyn med dess sockengemsamma och kyrkligt anknutna byggnaderna såsom prästgård med gårdshus, komministergård och kyrkstallar. Husen är timrade med

stående rödmålad panel, med undantag av prästgårdens mangårdsbyggnad som har en ljusgul kulör. Taken är klädda med lertegelpannor. Här finns ett äldre vägnät och mindre stugor samt hembygdsgårdens byggnader. Hembygdsföreningen etablerades under 1920-talet.

Norr om kyrkomiljön finns modernare bebyggelse från främst från 1960-talet med Kila skolan, äldreboendet Lindgården samt villor. Kilaskolan är en låg- och mellanstadieskola har fasader av rött tegel med inslag av ljusmålad panel. Lindgården uppfördes 1963 på samma plats som ett äldreboende från 1914. Lokalerna står idag tomma. Bostadsbebyggelsen utgörs av enplansvillor samt 1½ - 2 våningshus från mitten av 1900-talet. Bostadshusen längs Lindgårdsvägen är placerade en bit in på tomterna, som är relativt stora och lummiga. Byggnaderna har relativt branta sadeltak och fasadmaterial- och kulörer varierar. Längs Tegvägen och Ängsvägen är planstrukturen striktare och byggnader är vanligen i en våning med flackt sadeltak, fasader i tegel alternativt tegel med panelklädd framsida, eller träpanel. Vanliga fasadmaterial är tegel, med vissa inslag av puts. Taken är flacka sadeltak med lertegelpannor och fönstren är vitmålade utan spröjs.

GRÖNSTRUKTUR

Kyrkogården skuggas av ädellövträd och höga cypresser och är omgärdad av bogårdsmur från 1877. Öppningar med grindstolpar i granit vetter mot prästgården. En trappa i slutningen väster om muren leder ner till ett gravkvarter anlagda i mitten av 1960-talet. En trappa leder ner till björkallén som kantar den gamla kyrkvägen. Prästgårdstomten skuggas av gamla lövträd och omges av ett spjälstaket med grindstolpar i granit. Norr om kyrkan finns ett öppet område med gräsmatta och spridda lövträd. Ytan går sömlöst över i äldreboendet Lindgårdens gräsmatta. Komministergården ligger på en terrass som kantas av en gråstensmur med högvuxen häck. En trappa i sten leder ner till kyrkan.

BEBYGGELSE

Kyrkbyn innehåller flera äldre byggnader, nära relaterade till kyrkans historia. Närmast kyrkan i söder ligger prästgården med en huvudbyggnad från 1850 och ett udda gårdshus – kallat Rysstugan – från 1825. Prästgården används under en period på 1900-talet som komministerbostad och idag som församlingshem. Strax söder om prästgården intill Kilaslänken ligger två längor med kyrkstall med rödmålade fasader och tjärade portar med vita foder. Intill kyrkan och parkeringen finns en likbod och hemlighus.

Norr om kyrkan ligger före detta komministergården med ett boningshus från 1828. I byggnaden finns byggnadsdetaljer typiska för 1700-talet som kan vara återanvända från ett äldre bostadshus på platsen. Under 1990-talet omvandlades byggnaden till församlingshem och idag är den uthyrd som privatbostad. En lantarbetarbostad från 1930-talet ligger öster om komministergården tillsammans med flera ekonomibygnader från 1900-talets första hälft.

Hembygdsgården söder om kyrkbyn invigdes 1928. Två äldre skolbyggnader ligger i södra delen i kyrkbyn. Den ena används av hembygdsgården och den andra är privatbostad.

	<i>Byggnadstyp</i>	<i>Årtal</i>	<i>Kommentar</i>
Ja	Kyrkan	1300-tal	Sent 1700-tals utseende
Ja	Prästgård	1850	
	Sockenstuga		
Ja	Klockargård	1828	Senare komministergård, församlingshem, idag privatbostad.
Ja	Fattigstuga	1914/1963	Äldreboende 1914 ersattes 1963 av Lindgården.
Ja	Skolhus		Två, ett används av hembygdsföreningen, en privatbostad.

Tiondebod		
Sockenmagasin		
Ja Kyrkstall		Två längor
Hembygdsgård	1928	Hembygdsgård

TIDSPERIOD OCH VÄRDERING

Äldre medeltid till 1350	o 1 Betydande värde som helhet
Yngre medeltid 1350–1550	2 Betydande värde i delar
1550–1760	3 Få betydande värden
o 1760–1860	
1860–1920	
1920–2000	
o Blandad tidsperiod	

UTMÄRKANDE KARAKTÄRSDRAG

Omgivande flackt jordbrukslandskap som förstärker kyrkbyns placering i höjdläge. Den äldre delen av byn har ett slingrande vägnät. Den norra och yngre delen av byn har ett tydligt avvikande striktare vägnätsstruktur från 1900-talets mitt. Norra och södra delen av byn skiljer sig markant i bebyggelsestruktur. Den södra delen av byn är känslig för nybyggnation.

ANVÄNDNING IDAG

Kyrklig verksamhet, hembygdsföreningsverksamhet, privata bostäder.

ATT TÄNKA PÅ

Samtliga fornminnen är skyddade enligt 2:e kapitlet kulturmiljölagen.

Kyrkobyggnaden, kyrkotomten, de kyrkliga inventarierna och begravningsplatsen skyddas genom 4:e kapitlet kulturmiljölagen.

Miljöbalkens generella biotopskydd gäller för odlingsrösen, stenmurar, åkerholmar, alléer (även enkelradig), småvatten och våtmarker, källor samt pilevallar (hamlade träd på rad).

Delar av marken inom området kan regleras av detaljplan enligt plan- och bygglagen.

VIDARE UNDERSÖKNINGAR

Är komministergården samma som klockargården? Var låg tiondebod och sockenmagasin? Har det funnits en sockenstuga? Äldre fattigstuga än äldreboende från 1914? Vilken funktion hade Mosebacke?

KÄLLOR

Fornlämningsregistret, www.raa.se 2021-12-29

Kulturhistorisk karakteristik Kila kyrka, 2005 Västerås stift. Grau, O, Olof Graus beskrifning öfver Lantmäteriet, äldre kartmaterial, www.lantmateriet.se 2021-12-29

Prästgårdsinventering U-län, Riksantikvarieämbetet, 1987

Wästmanland, [Ny uppl.], Wästmanlands allehandas redaktion, Västerås, 1904

Kila kyrka.

Vy från väg 56 mot Kila kyrka.

Före detta prästgården, idag församlingshem.

Vy från kyrkogården mot rystugan.

Rysstugan på före detta prästgården.

Kyrka med allé mot väster.

Klockar/komministerbostad.

Arrendatorsbostad och ekonomibyggnader.

Före detta kyrkstall.

Hembygdsgård.

Före detta skolbyggnad vid hembydsgården.

Före detta äldreboende med kyrka i fonden.